

KIRÁLY PÉTER 100
TANULMÁNYKÖTET
KIRÁLY PÉTER TISZTELETÉRE I.

Király Péter 1917-2015

OPERA SLAVICA BUDAPESTINENSIA
SYMPOSIA SLAVICA

KIRÁLY PÉTER 100
TANULMÁNYKÖTET
KIRÁLY PÉTER TISZTELETÉRE I.

Szerkesztette
Császári Éva és Mária Imrichová

ELTE BTK
Szláv Filológiai Tanszék
Budapest, 2019

A KIADVÁNY TÁMOGATÓI
Szent Adalbert Közép-
és Kelet-Európa Kutatásokért Alapítvány

SZAKMAI LEKTOROK

Bañcerowski Janusz
Lukács István
Ivor Ripka
Marta Součková
Szabó Tünde
Zoltán András

MŰSZAKI SZERKESZTŐ ÉS TÖRDELŐ
Janiec-Nyitrai Agnieszka

© Szerzők

A KIRÁLY PÉTER 100 nemzetközi tudományos
szlavisztikai konferencia hazai és külföldi előadói

Kiadja az ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék
Felelős kiadó a Szláv Filológiai Tanszék vezetője
Sorozatszerkesztő: Lukács István
A borítót tervezte: Sellyei Tamás Ottó
Nyomdai kivitelezés: Robinco Kft.

ISSN 1789-3976

ISBN 978-963-489-066-9

1. KÖTET TARTALOM

KÖSZÖNTŐK

NYOMÁRKAY ISTVÁN: Köszöntő	9
PAVOL ŽIGO – PETRA KOLLÁROVÁ: Metodologický prínos Petra Királya pre slovanskú dialektológiu	12
GYIVICSÁN (DIVIČANOVÁ) ANNA: Vedecká činnosť Pétera Királya s osobitným zreteľom na kultúru slovenských jazykových ostrovov v Maďarsku	26
KÁFER ISTVÁN: Adalékok a keletszlovák nyelvjárás emlékeihez: Ján Andráscsik és Tomek Vince	33

NYELVTUDOMÁNY

BAŇCZEROWSKI JANUSZ: Van-e szerepe az etimológiának a világ nyelvi képének elemzésében?	43
LADISLAV GYÖRGY: Hovorená slovenčina v okrese Veľký Krtíš (analýza na konfrontačnej osi monolingválni – bilingválni obyvatelia)	50
MÁRIA IMRICHOVÁ: Lexikálna polysémia a lexikálna synonymia v slovenských právnych textoch	59
PÁTROVICS PÉTER: A prefixumok szerepéről a lengyel aspektus- és aktionsartképzésben. az aspektuális homonímia problémája	68
VERONIKA PEROVSKÁ: Pasívum v slovenských historických textoch	79
PATRIK PETRÁŠ: Problematika používania nesklonných pomenovaní v súčasnej slovenčine (na príklade iníciaľových skratiek z oblasti informačno-komunikačných technológií)	90

MÁRIA RENDÁROVÁ: Funkcia spisovných a nespisovných výrazových prostriedkov v bulvárnej tlači	102
TÓTH SÁNDOR JÁNOS: A világ nyelvi képe a morfológiában	112

TÖRTÉNETI NYELVTAN ÉS DIALEKTOLÓGIA

TOMÁŠ BÁNIK: Nárečia dolnozemských Slovákov v konfrontácii s nárečiami stredoslovenského makroareálu	130
DUDÁS ELŐD: A burgenlandi/ gradišcei horvát helyesírás története a 19. század végéig	143
SINIŠA HABIJANEC: Otázka kvantity v zemplínskych kalvínskych tlačiach.....	154
PETER KARPINSKÝ: Sociálna deixa v textoch zemplínskych ľudových piesní z rukopisného zborníka Karola S. Seredaiho <i>Zpjevanky zemplínských Slovanů v okolí michalovském</i>	165
GABRIELA MIHALKOVÁ: Deiktické prostriedky v slovenských jazykových pamiatkach	177
BLANKA NEDVĚDOVÁ: K jazyku korespondence druhej poloviny 17. stoloť	191
MARIANNA SEDLÁKOVÁ: Okrajové dialekty ako jazykové laboratórium (na materiáli východoslovenských nárečí)	202
OKSANA TIMKO ĐITKO: Dijalektološki pogledi P. Királyja i jezične činjenice bačkih govora: pokušaj usporedbe	211

LEXIKOGRÁFIA

MARTINA IREINOVÁ: O slovníku nářečí českého jazyka	223
ILONA JANYŠKOVÁ: Maďarská stopa v <i>Etymologickém slovníku jazyka staroslověnského</i>	230
HANA KONEČNÁ: Šestidílný český <i>Jazykový atlas</i> na internetu ..	238

URKOM ALEKSANDER: Uporedna analiza strukture odrednica
mađarsko-srpskih dvojezičnih rečenika247

MÓDSZERTAN, DIDAKTIKA

MARILENA FELICIA LUȚĂ: Inter-language and trans-language in-
terferences in Romanian students of Slovak studies263

STANISLAVA SPÁČILOVÁ: Slovenčina v Maďarsku. Problémy
používania numeratívneho genitívu a gramatickej ka-
tegorie menného rodu274

TÜNDE TUŠKOVÁ: Sociolingvistický výskum v dvojjazyčnom
univerzitnom prostredí283

ÖSSZEHASONLÍTÓ NYELVÉSZET

MÁRIA ČIŽMÁROVÁ: Hungarizmy v ukrajinských rusínskych
nárečiach východného Slovenska292

LUCIE JÍLKOVÁ: *Až tolik, až takový, až takhle* – k jedné slovenské
interferenci v češtině303

SAMUEL KORUNIAK: Z medzijazykových kontaktov v spisovnej
slovenčine vo vojvodinskom prostredí medzi dvoma
svetovými vojnami315

ALICA TERNOVÁ: Protichodné významy slovensko-slovinských
interlingválnych homóným326

A PREFIXUMOK SZEREPÉRŐL A LENGYEL ASPEKTUS- ÉS AKTIONSARTKÉPZÉSBN. AZ ASPEKTUÁLIS HOMONÍMIA PROBLÉMÁJA

PÁTROVICS PÉTER

*Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar,
Szláv és Balti Filológiai Intézet, Lengyel Filológiai Tanszék
p.patrovics@freemail.hu*

Abstract: On the role of some prefixes in the Polish aspect- and aktionsart-formation. The problem of aspectual homonymy.

This paper, the written version of a talk given at the conference in honour of Péter Király, former Professor of Slavonic Linguistics at the Eötvös Loránd University, Budapest, is a tribute to his memory. The author focuses on the basic functions of some Polish verbal prefixes and on the problem of aspectual homonymy posing special difficulties for foreign learners. The author comes to the conclusion that a clear-cut structural presentation of the word formation system of the Polish verb in the form of derivation clusters reflecting the whole word formation potential of the verbal root and presenting the aspectual relationships at the same time seems to be necessary. This could be useful not only from a lexicographical, but also from a glottodidactic viewpoint.

Keywords: Polish verbal aspect, aspectual pairs, aspectual homonymy

1. Az aspektusképzés: formaképzés vagy szóképzés?

Az a kérdés, hogy az imperfektíválás és a perfektíválás folyamatában létrejött szemléletpárok tagjai egy igei szónak (egy lexéma két aspektusbeli változatának) vagy külön szavaknak tekintendők-e, elsősorban az aspektológia egyik kardinális elméleti alapproblémája, de tagadhatatlan, hogy a szláv nyelvek glottodidaktikájának és lexikográfiájának szempontjából is megkerülhetetlen. Nem lényegtelen ugyanis, hogy az oktatás során milyen elméleti keretben történik az aspektuskategória bemutatása, illetve, hogy az adott szavakat egy lexéma változataiként vagy külön lexémákként rögzítjük-e a szótárban, s hogy a bemutatás/leírás eszközüül választott keret milyen esetleges következtelenségeket rejt magában. A fenti kérdést illetően az

aspektológusok között egyébiránt máig nincs teljes szakmai konszenzus: vannak, akik szerint – mivel az aspektus grammatikai kategória – az egész aspektusképzést grammatikai folyamatnak, az ennek eredményeként létrejött igealakokat pedig egy lexéma változatainak kell tekinteni, van azonban olyan vélemény is, hogy az aspektusviszony lényegét jelentő ún. „tisztá” grammatikalizáltságnak kizárólag a szuffixális párok felelnek meg, míg a prefixális szemléletpárok már szóképző folyamat eredményei. Végül pedig létezik olyan nézet is, mely szerint az igei szemléletpár tagjai (más terminológia szerint inkább: aspektuspartnerek) – akár szuffixális, akár prefixális párokról van szó – minden esetben két külön szónak minősülnek.

S bár abban egyetértés mutatkozik, hogy a szláv nyelvekben az aspektusjelentések kifejezése döntően morfológiai eszközök segítségével (szuffixumok, prefixumok) történik, az már vita tárgyát képezi, hogy mely prefixumok képesek ún. „tisztá” szemléleti viszonyú, más szóval kanonikus vagy prototipikus aspektuspárok képzésére. Számos aspektológus kétségbe vonja, hogy egyáltalán léteznek olyan, lexikailag transzparens prefixumok, amelyek az egyes igékhez kapcsolódva pusztán aspektusképző funkcióval bírnának, azt állítva, hogy a prefixumok – ha mégoly csekély mértékben is – de mindig módosítják az alapige jelentését. Mások korlátozottan ugyan, de elismerik a prefixális párok létét, és vannak, akik szerint az aspektuspár-képzésben a prefixáció a szuffixációval egyenrangú folyamat (vö. JÁSZAY-TÓTH 1987: 24-26). Ami a lengyel aspektológiát illeti, abban a prefixális párok léte általánosan elfogadottnak mondható, és ez a vélemény nemcsak a lengyel akadémiai nyelvтанban (GRZEGORCZYKOWA-LASKOWSKI-WRÓBEL 1984: 131), de kevés kivétellel (l. CZOCHRALSKI 1972) majdnem minden fontosabb aspektológiai tárgyú lengyel munkában tükröződik (ŚMIECH 1971, ANTINUCCI-GERBERT 1977, COCKIEWICZ 1992).

A lengyel aspektológiában általánosnak számító felfogás szerint tehát számos prefixum (pl. a lengyel nyelvben legmegterheltebbnek számító *po-*) egyaránt részt vesz az aspektusképzésben és bizonyos cselekvésmódok (pl. delimitatív, disztributív) képzésében, ami sokszor homonim alakok létrejöttéhez vezet. Más prefixumok más aktionsartok formai kifejezőiként ismertek, ám

az aspektuális homonímia mind glottodidaktikai, mind pedig lexikográfiai szempontból komoly kihívást jelentő problémája alkalmanként ezeknél is megjelenik. Több tényezőtől is függ, hogy az egyes szláv nyelvekben bizonyos igei csoportoknál mely prefixumok válhatnak a „tisztá” aspektusjelentés gyakori formai kifejezőivé.

Glottodidaktikai szempontból nem helyeselhető, ha a lengyel nyelv magyaroknak történő egyetemi szintű oktatásában az igeaspektus grammatikai kategóriája más grammatikai kategóriáknál lényegesen kevesebb figyelmet kap. Az oktatás során azonban az aspektus mellett fontos a lengyel nyelvre jellemző cselekvésminőségek (aktionsartok) rendszerezett bemutatása és aspektushoz való viszonyuk tisztázása is, hiszen az aspektus és a cselekvésminőségek közötti kapcsolat a lengyelben (más szláv nyelvekhez hasonlóan) meglehetősen szoros. Mivel az aspektus maga rendkívül összetett, több más nyelvi kategóriával, valamint a szemantikával és a pragmatikával is érintkező, sőt esetenként szoros összefüggést mutató kérdéskör, a lengyel nyelvet egyetemi szinten oktatók számára elengedhetetlen az aspektualitás kérdéséhez kapcsolódó elméleti háttér átfogó ismerete. Az eddig elmondottakat figyelembe véve tehát könnyű belátni, hogy a szláv (a jelen esetben a lengyel) prefixumok aspektus- és aktionsartképzésben játszott szerepének, valamint az aspektuális homonímia jelenségének vizsgálata a várható általános nyelvészeti eredmények mellett komoly glottodidaktikai és lexikográfiai haszonnal is bír.

2. Az aspektuális homonímia jelenségéről a lengyel nyelvben

Bár a lengyelben a *po-* prefixum a homonimitás igen nagy fokát mutatja (PÁTROVICS 2012: 269-276, 2015: 197-203), jegyezzük meg, hogy a homonímiára más prefixumoknál is bőséggel találunk példát. Az igei homonímia lexikológiai tankönyvek által is idézett (vö. MARKOWSKI 2012: 86), klasszikusnak nevezhető esetei például az alábbiak, amelyekben a *pod-* és a *po-*, valamint a *nad-* és a *na-* prefixumok a *-robić*, illetve a *-drobić* alakokhoz kapcsolódnak:

podrobić (pf.) - *podrabiać* (ipf) 'hamisít' - *podrobić* (pf.) - *drobić* (ipf.) 'felapróz'
nadrobić (pf.) - *nadrabiać* (ipf) 'bepótol' - *nadrobić* (pf.) - *drobić* (ipf.) 'felapróz'

Jóllehet Cockiewicz és Matlak közös munkájukban egybehangzóan állítják, hogy a hasonló esetek valójában ritkák (COCKIEWICZ-MATLAK 1995: 9, 17), a lengyel aspektuális homonímia területén végzett átfogó kutatások (ANDREJEWICZ 1988, SALONI 1996) és a homonimaszótárak (BRANICKA et al. 1984, BUTTLER 1988) adatai éppen ennek az ellenkezőjét látszanak alátámasztani. Ezek ugyanis azt mutatják, hogy a homonímia jelensége meglehetősen kiterjedt, és távolról sem csak a *po-* prefixumra korlátozódik. A lengyel prefixális igék vizsgálata során számos olyan homonim szerkezetet találunk, amelyekben folyamatos és befejezett igék is megjelennek:

Pl.: *porzucac* (*męża, dom*) (ipf.) - *porzucac* (*wszystkie zabawki na ziemię*) (pf.)
'elhagyja a férjét, a családját' - 'sorban ledobálja az összes játékát a földre'

donosić (*wina gościom*) (ipf.) - *donosić* (*plaszcz do wiosny*) (pf.)
'hordja a bort a vendégeknek' - 'egészen tavaszig elhordja a kabátot'

Nyelvészeti szempontból már többen is vizsgálták az ilyen szerkezeteket mint a perfektiváció különleges eseteit, szóképzési homonimáknak tekintve őket (l. GRZEGORCZYKOWA 1966, WRÓBEL 1978, BRANICKA 1985: 145-156). Ehhez kellő alapot szolgáltat az a tény, hogy a szóban forgó igék hangalakja azonos, szerkezetük azonban a szóképzés szempontjából eltérő.

IPF *nieść* → PF *donieść* → PF *donosić* (*jedzenia*)
'visz - odavisz - odahord (ételt)'
IPF *nosić* → PF *donosić* (*stare buty*)
'visz - elhord (öreg cipőt)'

A fenti derivációs lánc jól illusztrálja, hogy míg a másodlagos imperfektívumok a befejezett prefigált igékből képződnek szuffixumok segítségével, addig a velük homonim prefigált befejezett igék közvetlenül az iteratív jelentésű töből jönnek létre. A derivátumok morfológiai felépítésének ismeretében meghatározható az egyes igék aspektusa. Aspektuális homonimák a lengyelben akkor jönnek létre, amikor az adott (folyamatos vagy befejezett

aspektusú) alapige mind az előképzős befejezett, mind pedig az előképző nélküli, folyamatos iteratív jelentésű igével formai és szemantikai oppozíciót alkot:

IPF <i>nieść1</i> : IPF <i>nosić2</i> ↓ iPF IPF <i>donieść</i> → IPF <i>donosić</i>	PF <i>rzucić1</i> : IPF <i>rzucać2</i> ↓ iPF PF <i>narzucić</i> → IPF <i>narzucać</i>
--	--

A szuffixális és prefixális igékre kiterjedő aspektuális homonímia esete Branicka véleménye szerint a lengyelben összesen 64 igét érint (BRANICKA 1985: 146), mások szerint ez a szám valamivel nagyobb (BUTTLER 1972: 131-134). Ami a mai lengyel nyelvben betöltött szerepüket és funkciójukat illeti, arról Piernikarski elmondja, hogy: „a másodlagos imperfektívumoknak a létrejötte azt a célt szolgálja, hogy az adott befejezett igéknek meglegyen a lexikailag azonos jelentésű folyamatos párjuk is. Ezek tulajdonképpen a megfelelő simplex igétet helyettesítik az adott kontextusokban” (PIERNIKARSKI 1969: 58, ford.: P. P.). Ez a vélemény egybecseng Sigurd Agrell és A. Stender-Petersen aspektológiában ismert tételével is (vö. AGRELL 1918, STENDER-PETERSEN 1933/34: 321-334). A másodlagos imperfektívumokkal kapcsolatban – már amennyiben ilyenek rendelkezésre állnak – utóbb ugyanő megjegyzi, hogy azok: „általában olyan esetekben használatosak, amikor a cselekvés nagy gondosságot igénylő és pontos végrehajtása az alany számára rendkívül fontos” (PIERNIKARSKI 1969: 97, ford.: P. P.).

Vö.: *Wiele razy przepisywał vs. przepisał list, zanim podał go Ewie.*

‘Többször is átírta a levelet, mielőtt odaadta Évának.’

„Jelenleg a *nanosić*, *poruszać* típusú befejezett igék használati köre egyre szűkül. Ezek előfordulása különösen a köznyelvben gyakori, az írott nyelvben (pl. az irodalmi művekben) viszont meglehetősen ritka, s ez minden bizonnyal régebben is így volt” teszi hozzá az aspektuális homonímia kérdéséhez Kucala (KUCAŁA 1953: 201-202, ford.: P. P.).

A homonim szerkezetek funkcionálásáról a szemantikai elemzés adhat bővebb információt. Érdeemes tehát több figyelmet szentelni az azonos alakú aspektusformák közötti jelentés-

különbségek vizsgálatának, hogy Piernikarski és Kucała fenti megállapításait kiegészíthessük. További fontos szempont, hogy ez a homonim aspektusformák egységes szempontok alapján történő lexicográfiai tárgyalásához is nagyban hozzájárulhat. Sajnos az eddigi lexicográfiai munkák ezeket a szerkezeteket nem a megfelelő módon tárgyalják és nem mentesek a kisebb-nagyobb következetlenségektől sem. Az iménti megállapítás fokozottan érvényes például a Szymczak szerkesztésében megjelent lengyel nagyszótárra is (SJPSzym 1978-1981). A lengyel igéknek ezt a (mind grammatikai, mind pedig szemantikai szempontból sajátos és viszonylag népes) csoportját az egyes szótárak tehát egymástól eltérő módon kezelik, ami cseppet sem segíti a kérdésben való eligazodást.

Négy szótár (SJPDor, SJPSzym, MSJP, SPP) megfelelő címszavainak és vonatkozó példaanyagának a vizsgálata alapján látható, hogy a prefigált befejezett igék egy része a másodlagos imperfektívumok alatt szerepel a különböző számokkal ellátott jelentéseknél. A *wytyczać* (pf.) tehát befejezett ige például a Doroszewski-féle szótárban (SJPDor) 5. jelentésként van megadva a *wytyczać* (ipf.) : *wytoczyć* (pf.) pár folyamatos tagja alatt. A megint csak befejezett *posiadać* (pf.) Szymczak szótárában (SJPSzym) 3. a Lengyel Nyelvhelyességi Szótárban (SPP) 2. jelentésként szerepel a *posiadać* (ipf.) : *posiąść* (pf.) pár folyamatos tagja alatt. Az *obnosić* az SPP-ben 2. jelentésként szerepel az *obnosić* (ipf.) : *obnieść* (pf.) pár folyamatos tagjánál. A befejezett *napadać* (pf.) Doroszewski szótárában (SJPDor) és a Lengyel Nyelv Kiszótárában (MSJP) mint a *napadać* (ipf.) : *napaść* (pf.) pár folyamatos tagjának 4. jelentése szerepel. Szintén hasonló módon kezelik az említett szótárak a *dochodzić* (SJPDor, SPP), a *schodzić się* (SJPDor), a *wychodzić* (SPP), és az *uchodzić* (SPP) igéket.

Előfordul olyan eset is, hogy az ilyen, szimplex igéből keletkezett befejezett ige a szimplex igéből képzett prefigált ige pár folyamatos tagjának egyik jelentéseként van feltüntetve. A Doroszewski-féle szótárban (SJPDor) például a *wystrzelać* (pf.) ige a *wystrzelać* (ipf.) : *wystrzelić* (pf.) ige pár folyamatos tagjának 4. jelentéseként szerepel, a befejezett *powstawać* (pf.) a Lengyel Nyelvhelyességi szótárban (SPP) a *powstać* (pf.) : *powstawać* (ipf) pár 5. jelentésénél van megadva. Ugyanígy tárgyalja a Doro-

szewski-szótár (SJPDor) a *rozbiegać się* igét, vagy az SPP a *napadać*, *nadawać*, *porzucać*, *popadać*, *przebiegać*, *przechodzić* igéket.

Néhány ilyen ige egyáltalán nincs külön kiemelve, annak el-
lenére, hogy a szócikk példaanyagában több velük alkotott mon-
dat, kifejezés is szerepel, más igék esetében pedig a szótár nem
tájékoztat arról, hogy befejezett igéről van szó. Ez a helyzet pél-
dául a következő igéknél: *narzucać* (SJPDor), *nadawać* (SJPDor),
napuszczać (SJPDor, MSJP), *nawozić* (SJPDor, SJPSzym, MSJP),
zbiegać (SPP, MSJP).

Érdekes következtelenségekre bukkanunk az LMSz (1985)
esetében is. Míg a szótár a szimplex igéből képzett befejezett *wy-
chodzić* (pf.) igét – nagyon helyesen – nem a *wychodzić* (ipf.): *wyjść*
(pf.) pár folyamatos alakjának valamelyik jelentéseként tünteti
fel, hanem külön szócikkben, példával illusztrálva szerepelteti
(LMSz 1985: 848), a *wystrzelać* igét már másként kezeli. A szimp-
lex igéből prefixáció útján létrejött *wystrzelać* (pf.) ugyanis nem
kap külön szócikket, hanem mint a *wystrzelać* – tulajdonképpen
kettős aspektusúvá minősített – ige egyik jelentése jelenik meg.
A *wystrzelić* igére viszont, – amely az említett szótárban külön
szócikkkel bír – a „kettős aspektusú” *wystrzelać* mellett találunk
utalást (LMSz 1985: 873).

Néhány esetben azzal is találkozunk, hogy az adott befeje-
zett igét – helytelenül – külön befejezett jelentésként emelik ki
a szótárok (SJPDor, MSJP). Ez a helyzet például a következő igék
esetében: *donosić* (pf.), *pochodzić* (pf.) (vö. *donosić* (pf.) : *donaszać*
(ipf.), *pochodzić* (pf.)) Befejezett: *rozchodzić się* (SJPDor, SJPSzym,
MSJP, SPP), *złazić się* (SJPDor, SJPSzym), *nawłóczyć* és *pochodzić*
(SJPSzym). Ez utóbbiak ugyan külön szócikként jelennek meg,
de hiányzik mellőlük a befejezettséget jelölő *dk* rövidítés. Külön
szócikkben (de *dk* aspektuális minősítés nélkül) szerepelnek az
alábbi befejezett igék: *dopadać* (SJPDor, SJPSzym), *powozić* (MSJP),
zbiegać się (SJPDor), *naciągać*, *napadać*, *narzucać*, *nastawiać*, *pocho-
dzić*, *ponosić*, *popadać*, *poruszać*, *poruszać się*, *porzucać*, *powracać*, *po-
wstawać*, *pozostawiać*, *przebiegać*, *przechodzić*, *przełazić*, *przepływać*,
wychodzić, *zbiegać*, *złazić* (mindegyikük az SJPSzym-ban), *uchodzić*
(SJPSzym, MSJP). Az igék első jelentéseként a folyamatos jelentés
van megadva a befejezett alakra (*dopaść*, *zbiec się*, *naciągać*) törté-
nő utalással, a befejezett jelentés másodikként (vagy csak har-

madikként: *wychodzić, poruszać*) van feltüntetve. Hasonló módon tárgyalják a szótárak a befejezett *znosić* (MSJP), *nawłóczyć* (SJP-Dor), *nasadzać* (SJPDor), *nadawać* (SJPSzym), *popadać* (MSJP), *podawać* (SJPDor, MSJP), *powozić, nawłóczyć* (SPP), *ponosić* (SJPDor, MSJP), *przeptywać, przebiegać, przechodzić, wystrzelać* (MSJP), *powłóczyć* (SJPSzym, SPP), *zbiegać, znosić, wynosić, ponosić* (SJPDor) igéket is. Az első négy ige mellett a félrevezető *ndk* 'folyamatos' aspektuális minősítés szerepel, a többi ige az *ndk a. dk* 'folyamatos vagy befejezett', *dk a. ndk* 'befejezett vagy folyamatos', illetve az *ndk i dk* 'folyamatos és befejezett' minősítésekkel van ellátva. Csupán a befejezett *rozpadać się* iginél van feltüntetve az, hogy ez az ige homonim a *rozpadać się ipf* másodlagos imperfektiváció útján keletkezett folyamatos igével: I. *rozpadać się* I. *rozpaść się*, II. *rozpadać się dk* (csapadékról: 'erősen, megállás nélkül elkezd esni, zuhogni kezd' (SJPSzym), hasonló módon még a következő szótárakban: SPP, MSJP, SJPDor. Az alábbi kilenc igeről: *dobiegać, pociągać, poganiać, połykać, powiewać, wybiegać, wylazić, wynosić się, wywieszać* nem találunk információt a fentebb rövidítéssel jelölt egyptyelví lengyel szótárakban.

Az aspektuális szempontból homonim igék szemantikai csoportokra (legalább három nagy csoportra) oszthatók. Az egyes csoportokon belül fennálló oppozíciók kontextusai sajátos jegyekkel rendelkeznek: meghatározott szintaktikai kapcsolatok, tipikus lexikai környezet jellemző rájuk, az oppozíciókat alkotó tagok között bizonyos formabeli eltérések is mutatkoznak.

Az aspektuális homonímia fentebb röviden vázolt jelensége a mai lengyelben eléggé kiterjedtnek nevezhető. A homonimák mégsem okoznak semmiféle zavart a nyelv kommunikatív funkciójában, mivel egyrészt a tipikus kontextusok ismeretében mindig pontosan meghatározható, hogy az adott esetben melyik jelentésről (igeről) van szó; másrészt pedig a felsorolt típusokon belül az egyik használat mindig ritkábban fordul elő (ez különösen a simplex igékből képzett disztributív derivátumokra vonatkozik, amelyeknek szinte mindegyikére igaz, hogy erősen köznyelvi és expresszív többletjelentést hordoznak vö: *potapać wszystkie psy* 'összefogdossa az összes kutyát', *porobić porządk* 'rendet rak'. Néhány esetben pedig mindkét homonima ritka, mivel speciális kontextushoz kötöttek: vö. *On żęby się choć przez*

chwilę czymś pożytecznym pozajmował, to nie. – Wszystkie dzieci się już pozajmowali jakimiś zabawkami, a on dalej płakał. 'Hogy legálább egy percig valami hasznozzal foglalkozna, azt nem. – Már minden gyerek elfoglalta magát valamilyen játékkal, de ő tovább sírt.' Jegyezzük meg azt is, hogy a homonímia minden fenti esetben megszüntethető, amennyiben az igék egyikét a megfelelő nem homonim alakkal helyettesítjük.

Más megvilágításba kerül azonban a homonímia problémája, ha azt a glottodidaktika szempontjából vizsgáljuk meg. Ez a jelenség ugyanis eléggé megnehezíti a lengyel ige már önmagában véve is bonyolult morfológiai rendszerében való eligazodást. Véleményünk szerint a homonímia fentebb említett típusait a nyelvtanulás késői szakaszában, haladók esetében célszerű bekapcsolni a tanmenetbe (ez tehát elsősorban a lengyel mint idegen nyelv egyetemi szintű oktatását érinti). A homonim igék elsajátításában és eltérő jelentéseik felismerésében sokat segíthetnek a tipikus mikrokontextusok. A homonímia jelenségének szakszerű oktatásához és az erre vonatkozó gyakorlatok elkészítéséhez elsősorban az igék szóbokrainak strukturális vizsgálata nyújthat alapot.

Bibliográfia

- AGRELL Sigurd, 1918: *Przedrostki postaciowe czasowników polskich*. Materiały i Prace Komisji Językowej Akademii Umiejętności w Krakowie 8., Kraków: Akademia Umiejętności.
- ANDREJEWICZ Urszula, 1988: *Homonimiczność form wyrazowych, jako problem słownikowy*. Saloni, Z. (szerk.) Wrocław: *Studia z polskiej leksykografii współczesnej*.
- ANTINUCCI Francesco–GERBERT Lucyna, 1977: *Semantyka aspektu czasownikowego*. Wrocław-Warszawa-Gdańsk: *Studia gramatyczne PAN*, Ossolineum, Instytut Języka Polskiego., 7-43.
- BRANICKA Teresa et al., 1984: *Słownik polskich form homonimicznych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

- -, 1985. Homonimiczność dokonanych czasowników przedrostkowych. *Poradnik Językowy*/3. 145-156.
- BUTTLER Danuta, 1972: Polska homonimia słowotwórcza. *Prace Filologiczne*, XXII. 131-134.
- -, 1988. *Słownik polskich homonimów całkowitych*. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.
- COCKIEWICZ Waław, 1992: *Aspekt na tle systemu słowotwórczego polskiego czasownika i jego funkcyjne odpowiedniki w języku niemieckim*. Rozprawa habilitacyjna, Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- COCKIEWICZ Waław-MATLAK Anna, 1995: *Strukturalny słownik aspektowy czasowników polskich*. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- CZOCHRALSKI Jan Antoni, 1967: *Aspekt und Tempus im Polnischen und Deutschen. Eine Kontrastivstudie*. Warszawa: k. n.
- GRZEGORCZYKOWA Renata, 1966: O tak zwanych homonimach słowotwórczych. *Poradnik Językowy*/6. 244-249.
- -, et al. (szerk.) 1984. *Gramatyka współczesnego języka polskiego. Morfologia*. Warszawa: Polska Akademia Nauk.
- JÁSZAY László-TÓTH László, 1987: *Az orosz igeaspektus magyar szemmel*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- KUCAŁA Marian, 1953: Czasowniki dokonane typu *nanosić, poruszać* w słownikach języka polskiego. *Język Polski*/XLIII. 200-206.
- LMSz - 1985. *Lengyel-Magyar Szótár/Słownik Polsko-Węgierski*. Doroszewski, W. et al. (szerk.) Warszawa - Budapest: Wiedza Powszechna-Akadémiai Kiadó.
- MARKOWSKI Andrzej, 2012: *Wykłady z leksykologii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN,
- MSJP - 1995. *Mały Słownik Języka Polskiego*. Sobol, E. et al. (szerk.) Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- PÁTROVICS Péter, 2015: Functions Of Some Polish Verbal Prefixes. In: *Beiträge zum 18. Arbeitstreffen der Europäischen Slavistischen Linguistik (Polyslav)*. Enrique Gutiérrez Rubio et al. (szerk.), *Die Welt der Slaven. Sammelbände 57.*, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 197-203.

- -, 2012: A *po-* igekötő a lengyel nyelvben. *Legendák, kódexek, források. Tanulmányok a 80 esztendő H. Tóth Imre tiszteletére.* Kocsis Mihály–Majoros Henrietta (szerk.), Szeged: Szegedi Tudományegyetem Szláv Intézete, 269–276.
- PIERNIKARSKI Cezary, 1969: *Typy opozycji aspektowych czasownika polskiego na tle słowiańskim.* Wrocław–Warszawa–Kraków: Ossolineum.
- -, 1975: *Czasowniki z prefiksem po- w języku polskim i czeskim na tle rodzajów akcji w językach słowiańskich.* Rozprawy Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- SALONI Zygmunt, 1996: Homonimia a hasła w słownikach polskich. *Język Polski* LXXVI. 4–5.
- SJPSzym - 1978–1981 *Słownik języka polskiego.* Szymczak, M. (szerk.) I-III, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe.
- SJPDor - 1958–1969 *Słownik języka polskiego.* Doroszewski, W. (szerk.) I-XI, Warszawa: Polskie Wydawnictwo Naukowe.
- STENDER-PETERSEN Adolf, 1933/34: О функциях глагольных приставок в русском языке. *Slavia* XII., 321–334.
- ŚMIECH Witold, 1986: *Derywacja prefiksalna czasowników polskich.* Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego,
- WRÓBEL Marcin, 1978: *O zasadach opisu słowotwórczego polskich czasowników prefiksalnych.* *Studia Gramatyczne* II. Wrocław: Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.